

Problem dvojnog državljanstva u kaznenom procesnom pravu

Ilovača, Kristian

Master's thesis / Diplomski rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Law / Sveučilište u Zagrebu, Pravni fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:199:758621>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-12-24**

Repository / Repozitorij:

[Repository Faculty of Law University of Zagreb](#)

Sveučilište u Zagrebu
Pravni fakultet u Zagrebu
Katedra za kazneno procesno pravo

Kristian Ilovača

Problem dvojnog državljanstva u kaznenom procesnom pravu

diplomski rad

mentor: izv. prof. dr. sc. Zoran Burić

Zagreb, studeni 2024.

Izjava o izvornosti

Ja, Kristian Ilovača, pod punom moralnom, materijalnom i kaznenom odgovornošću, izjavljujem da sam isključivi autor diplomskog rada „ Problem dvojnog državljanstva u kaznenom procesnom pravu“ te da u radu nisu na nedozvoljeni način (bez pravilnog citiranja) korišteni dijelovi tuđih radova te da se prilikom izrade rada nisam koristio drugim izvorima do onih navedenih u radu.

Kristian Ilovača, v.r.

Sažetak

Intencija pisanog rada „Problem dvojnog državljanstva u kaznenom procesnom pravu“ jest opća i konkretna analiza pojma dvojnog državljanstva kroz sferu kaznenog procesnog prava radi razjašnjavanja problema izbjegavanja kaznenog progona, potaknuta nedavnim slučajevima bijega osuđenika s dvostrukim državljanstvom u susjedne države. U tom smislu, uvodno je ukratko predstavljen pojam dvojnog državljanstva, koji je zatim promatran kroz institut istražnog zatvora. Nakon toga slijedi detaljan pregled i analiza kaznenog postupka vođenog protiv gore navedenih osoba. Također, izloženi su opći pregled i analiza sudskih odluka u vezi s tim pitanjem, s posebnim naglaskom na odluke Vrhovnog suda Republike Hrvatske. Budući da je problem prepoznat od strane ministra pravosuđa i uprave, analizirano je i pismo koje je ministar uputio Vrhovnom sudu Republike Hrvatske te odgovor samog suda.

Summary

The objective of this paper, titled "The Issue of Dual Citizenship in Criminal Procedural Law," is to provide a general and specific analysis of the concept of dual citizenship within the realm of criminal procedural law, with the goal of elucidating the issue of evading criminal prosecution, as highlighted by recent cases of convicted individuals with dual citizenship fleeing to neighboring countries. In this context, the paper begins with a brief introduction to the concept of dual citizenship, which is then examined through the institution of pre-trial detention. This is followed by a detailed review and analysis of the criminal proceedings conducted against the aforementioned individuals. Additionally, an overview and analysis of court rulings related to this issue are presented, with a particular focus on the decisions of the Supreme Court of the Republic of Croatia. As this issue has been recognized by the Minister of Justice and Administration, the paper also examines the letter sent by the Minister to the Supreme Court of the Republic of Croatia and the Court's response.

Sadržaj rada:

1. Uvod	1
1.1. Opći i specifični ciljevi	1
1.2. Plan rada	2
2. Dvojno državljanstvo	2
2.1. Stjecanje hrvatskog državljanstva	3
2.2. Transgranično državljanstvo	4
2.3. Dvojni državljani RH i BiH	4
3. Dvojno državljanstvo i kazneno procesno pravo	6
3.1. Istražni zatvor	6
3.2. Praksa ESLJP u istražnozatvorskim predmetima	7
3.3. Rješenja manjkavosti postojećeg normativnog okvira	8
4. Izručenje	10
4.1. Ugovor o izručenju između RH i BiH	10
4.2. Usporedba s ugovorima o izručenju između drugih država	11
4.3. Izručenje s kaznenopravnog aspekta	13
5. Slučaj Z. M. 1	14
5.1. Postupak pred Županijskim sudom u Osijeku	14
5.2. Postupak pred VSRH	14
5.3. Postupak pred Ustavnim sudom RH	15
5.4. Postupak pred ESLJP	15
5.5. Pitanje određivanja istražnog zatvora	17
6. Slučaj Z. M. 2	18
6.1. Postupak pred VSRH	18
6.2. Suđenje u drugoj aferi za izvlačenje novca	19
6.3. Pitanje određivanja istražnog zatvora	20

7. Analiza sudske prakse	21
7.1. Sudska praksa u pogledu istražnog zatvora	21
8. Mišljenje VSRH povodom tog pitanja	23
8.1. Pismo ministra pravosuđa i uprave	23
8.2. Problemi iz prakse koje je uočio VSRH	24
9. Zaključak	25
9.1. Zaključak izveden iz analize sudske prakse	26
9.2. Mogućnosti poboljšanja trenutnog uređenja	26
10. Popis literature	28

1. Uvod

U ovom radu temeljito istražujem problematiku dvojnog državljanstva u kontekstu kaznenog procesnog prava (dalje u tekstu KPP), oslanjajući se na analizu zakonskih okvira i relevantnih sudskih predmeta, s posebnim osvrtom na izazove i dileme koje dvojno državljanstvo donosi u kaznenom postupku. Problem dvojnog državljanstva nije nov, ali postaje sve aktualniji u svijetu koji se suočava s povećanom mobilnošću stanovništva, globalizacijom i sve češćim situacijama u kojima pojedinci posjeduju državljanstvo više od jedne države.

1.1. Opći i specifični ciljevi rada

U radu naglašavam kako dvojno državljanstvo može imati značajan utjecaj na kaznene postupke, osobito u pogledu izručenja, suđenja u odsutnosti i izdavanja međunarodnih tjeralica. Jedan od temeljnih problema koji se javlja u ovom kontekstu jest pitanje jurisdikcije. Kada osoba posjeduje državljanstvo dviju zemalja, često dolazi do sukoba nadležnosti, što može otežati ili čak onemogućiti pravosuđe jedne države da provede kazneni progon. Ovaj problem posebno je izražen u situacijama kada jedna od zemalja čije državljanstvo osoba posjeduje ne želi ili ne može izručiti tu osobu drugoj državi koja potražuje izručenje. Analiziram slučajeve iz prakse, s posebnim naglaskom na pravne izazove između Republike Hrvatske i Bosne i Hercegovine, gdje su pitanja dvojnog državljanstva i izručenja aktualna zbog specifičnih povijesnih i političkih okolnosti. Kroz detaljnu analizu slučaja Z.M. 1 i Z. M. 2, slučajeva koji su zaintrigirali cijelu hrvatsku javnost, u radu se pokazuje kako dvojno državljanstvo može koristiti kao alat za izbjegavanje kaznene odgovornosti. Navedeni slučajevi, gdje su unatoč izdanom nalogu za izručenje izbjegli kazneni progon zahvaljujući posjedovanju državljanstva BiH, ilustriraju složenost pravnog sustava koji se suočava s takvim slučajevima.

U radu se također raspravlja o ulozi međunarodnih konvencija i bilateralnih ugovora u rješavanju problema dvojnog državljanstva u kaznenom procesnom pravu. Iako su ovi međunarodni instrumenti osmišljeni kako bi olakšali suradnju između država u kaznenim stvarima, često se pokazuje da nisu dovoljno učinkoviti u slučajevima gdje se miješa pitanje dvojnog državljanstva. Naglašava se da trenutni pravni okvir nije uvijek adekvatan za rješavanje složenih situacija koje nastaju u takvim slučajevima, što dovodi do potrebe za reformama na nacionalnom i međunarodnom nivou. Poseban

naglasak stavljen je na pitanje zloupotrebe dvojnog državljanstva, gdje se osobe s takvim statusom često koriste pravnim prazninama i nedostatkom koordinacije između država kako bi izbjegle kaznenu odgovornost. Ovo pitanje je osobito problematično u slučajevima teških kaznenih djela, gdje nedostatak učinkovite međunarodne suradnje može rezultirati izbjegavanjem pravde.

1.2. Plan rada

Rad započinjem izlaganjem o samom dvojnog državljanstvu, nakon toga dolazim do odnosa dvojnog državljanstva i KPP-a kroz institut istražnog zatvora. Glavni fokus rada predstavljaju osobe koje iskoristile takvu situaciju i pobjegle od hrvatskog pravosuđa. Također, analiziram odluke sudova u tom pogledu, odnosno u kojima je određeno da dvojno državljanstvo predstavlja jednu od okolnosti koje upućuju na opasnost od bijega.

U zaključku, predlažem nekoliko mogućih rješenja za bolje upravljanje problemom dvojnog državljanstva u KPP-u. Prvo, sugerira se jačanje međunarodne suradnje kroz reviziju i poboljšanje postojećih bilateralnih ugovora i međunarodnih konvencija. Dok drugo predlaže uvođenje određenih ideja u zakonodavstvo iznesenih od strane Vrhovnog suda Republike Hrvatske (dalje u tekstu VSRH). Na kraju zaključujem da je dvojno državljanstvo, iako samo po sebi nije problematično, izazov za KPP zbog pravnih i praktičnih prepreka koje može uzrokovati. Da bi se te prepreke prevladale, potrebna je veća suradnja i koordinacija među državama, kao i reforma zakona kako bi se osigurala pravednost i učinkovitost kaznenih postupaka, bez obzira na državljanstvo optuženika.

2. Dvojno državljanstvo

Državljanstvo se definira kao specifičan pravni odnos između države i pojedinca koji uključuje njihova uzajamna prava i obveze. U kontekstu globalizacije i oslabljene nacionalne države, mijenja se dinamika odnosa između države, državljana i stranaca, što rezultira porastom broja bipatrida, odnosno osoba s dvojnim državljanstvom.¹ Zakon koji regulira stjecanje i prestanak hrvatskog državljanstva te izražava stav

¹ Marija Knežević, Dvojno državljanstvo u Republici Hrvatskoj, diplomski rad, 2022., str. 4.

zakonodavca prema dvojnomo državljanstvu jest Zakon o hrvatskom državljanstvu² (dalje u tekstu ZHD). Dvojno državljanstvo može se odnositi na situaciju u kojoj pojedinac istovremeno ima državljanstvo dviju država ili kad pojedinac osim državljanstva određene države posjeduje i državljanstvo na nekom višem stupnju, kao što je primjerice državljanstvo Europske unije, koje su svi državljani RH automatski stekli pridruživanjem Hrvatske EU.³

Bilo bi poželjno da svaka osoba ima jedno državljanstvo, a posebno se ističe mišljenje da bi to trebalo biti pravilo. Međutim, s obzirom na učestale migracije, postalo je očito da je nerealno očekivati da svaka osoba može i mora imati samo jedno državljanstvo.⁴ Države su se brzo prilagodile novim okolnostima i uvele zakonska rješenja koja omogućuju pojedincima da imaju više državljanstava, olakšavajući uvjete za odricanje od postojećeg državljanstva prilikom stjecanja novog. S promjenom stava pojavile su se i određene prednosti dvojnog državljanstva. Naime, ono može olakšati prirodnu i bržu integraciju u novu sredinu, a da pritom ne prekida veze osobe s njenom prethodnom domovinom.⁵ Dvojno državljanstvo možemo posmatrati kao rezultat razlika u zakonima kojima države uređuju pitanja državljanstva, odnosno načine njegovog stjecanja i prestanka.⁶ Ustav RH proklamira zaštitu i prava svih svojih državljana te upućuje na zakon koji detaljnije uređuje pitanja stjecanja i gubitka hrvatskog državljanstva.⁷

2.1. Stjecanje hrvatskog državljanstva

ZHD slijedi dotadašnju tradiciju i predviđa četiri načina za stjecanje hrvatskog državljanstva. Državljanstvo RH se može steći na četiri načina – podrijetlom, rođenjem na teritoriju RH, prirođenjem ili po međunarodnom ugovoru.⁸ Sve fizičke osobe koje uz hrvatsko imaju i strano državljanstvo, tijela državne vlasti RH tretiraju isključivo kao hrvatske državljanke.⁹

² Zakon o hrvatskom državljanstvu, NN 53/91, 70/91, 28/92, 113/93, 4/94, 130/11, 110/15, 102/19, 138/21.

³ Maja Glibo, Državljanstvo Europske unije, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 2015., str. 3

⁴ Puljko Vjekoslav, Državljanstvo i vojna obveza, Pravni vjesnik, 2009., str. 2.

⁵ Marija Knežević, Dvojno državljanstvo u Republici Hrvatskoj, diplomski rad, 2022., str. 4.

⁶ Ibid.

⁷ Ustav Republike Hrvatske, NN 56/90, 135/97, 08/98, 113/00, 124/00, 28/01, 41/01, 55/01, 76/10, 85/10, 05/14, čl.9.

⁸ Zakon o hrvatskom državljanstvu, NN 53/91, 70/91, 28/92, 113/93, 4/94, 130/11, 110/15, 102/19, 138/21., čl. 3.

⁹ Ibid. čl. 2.

Hrvatski sustav regulacije državljanstva ima specifičan pristup afirmaciji dvojnog državljanstva. Kada stranac traži stjecanje hrvatskog državljanstva naturalizacijom, mora ispuniti nekoliko uvjeta: a) da je punoljetan i poslovno sposoban; b) da neprekidno boravi na teritoriju RH najmanje pet godina neposredno prije podnošenja zahtjeva; c) da poznaje hrvatski jezik i latinicu, prihvaća hrvatsku kulturu i poštuje pravni sustav. Također, mora imati otpust iz stranog državljanstva ili dokaz da će ga dobiti nakon stjecanja hrvatskog državljanstva, osim ako zadržava svoje prethodno državljanstvo.¹⁰

2.2. Transgranično državljanstvo

Ujedno se i pojavljuje zanimljiv pojam transgraničnog dvojnog državljanstva gdje nam RH predstavlja odličan primjer. Odnosi se na transgranične etničke srodnike koji su stalno nastanjeni u zemlji svog trenutnog državljanstva, a koji nemaju ni prebivalište niti boravište u državi čije državljanstvo stječu.¹¹ Ovaj oblik dvojnog državljanstva službeno je priznat ZHD-om iz 1991. godine, kada je većini pripadnika hrvatskog naroda u inozemstvu omogućeno stjecanje hrvatskog državljanstva uz zadržavanje postojećeg, bez obzira na njihove konkretne veze s RH. S druge strane, za strance koji nisu imali etničku povezanost s Hrvatskom, primjenjivala su se stroža pravila, te su hrvatsko državljanstvo stjecali kroz redovnu naturalizaciju uz značajno strože uvjete.¹² Nerezidentno dvojno državljanstvo suprotstavlja se načelu vladavine naroda jer omogućava sudjelovanje u donošenju zakona osobama na koje ti zakoni ne utječu direktno. U ekstremnim slučajevima, ovaj oblik državljanstva može dobiti ekspanzionističke karakteristike i dovesti do destabilizacije države.¹³

2.3. Dvojni državljani RH i BiH

Takav problem je vidljiv kod dvojnih državljanina RH i BiH. Oni su građani BiH gdje trajno borave i imaju ustavno zajamčen položaj. Ustavnu zaštitu i biračko pravo daje im i Ustav RH. S obzirom na to da svaka država samostalno određuje tko čini njeno državljanstvo, ovakvi propisi mogu se tumačiti kao pokušaj Hrvatske da proširi svoj utjecaj na teritorij BiH, čime se potencijalno narušava njezin suverenitet. Situacija je dodatno postala složenija 2010. godine, kada je Hrvatski sabor ustavno omogućio svim hrvatskim državljanima koji nemaju prebivalište u Hrvatskoj pravo na tri zastupnika u

¹⁰ Marija Knežević, Dvojno državljanstvo u Republici Hrvatskoj, diplomski rad, 2022., str. 10.

¹¹ Ravlić Slaven, Nacionalne manjine i dvojno državljanstvo, Forum za sigurnosne studije, 2017., str. 8.

¹² Marija Knežević, Dvojno državljanstvo u Republici Hrvatskoj, diplomski rad, 2022., str. 16.

¹³ Ibid. str. 17.

parlamentu, koje biraju na izborima prema važećem zakonu.¹⁴ Ustav RH propisuje da hrvatskom državljaninu ne može biti oduzeto državljanstvo niti može biti protjeran iz zemlje. Također, državljanin ne može biti izručen drugoj državi, osim u slučajevima kada izručenje ili predaja mora biti provedena na temelju odluke donesene u skladu s međunarodnim ugovorima ili pravnom stečevinom EU.¹⁵

Nakon raspada Jugoslavije, dvije susjedne države, RH i BiH, zadržale su praksu neizručenja vlastitih državljana. RH je tu tradiciju prekinula 2010. godine donošenjem ustavnih promjena kojima je potvrđeno da državljanin RH ipak može biti izručen drugoj državi, pri izvršenju odluka o izručenju, odnosno predaji sukladno međunarodnom ugovoru ili europskoj pravnoj stečevini.¹⁶

Poseban problem se javlja u slučajevima izručenja pojedinaca s dvojnim državljanstvom. U ovom slučaju, kada je pojedinac državljanin dviju država, ključno je utvrditi pravnu osnovu na temelju koje će se odlučiti o državljanstvu relevantnom za izručenje vlastitih državljana. Pri traženju pravne pomoći razlikuju se država moliteljica, koja podnosi zahtjev, i zamoljena država, od koje se traži pravna pomoć. Situacija u kojoj se traži izručenje osobe koja je državljanin obje države ne krši načelo neizručenja vlastitih državljana. To je zato što države od kojih se izručenje traži ne uzimaju u obzir druga državljanstva svog državljanina, što je, primjerice, jasno navedeno i u hrvatskom ZHD-u.¹⁷

Značajan napredak ostvaren je 2012. godine potpisivanjem Ugovora između BiH i RH o izručenju¹⁸, kojim se nastojalo urediti pitanje izručenja zajedničkih državljana i spriječiti njihovo moguće izbjegavanje zakona. Dvojno državljanstvo mnogima je služilo kao privilegij kojim su izbjegavali kazneni progon ili izvršenje kazne. Kako bi se osiguralo da takvi pojedinci u budućnosti budu procesuirani i dovedeni pred pravdu, razvijaju se različiti mehanizmi kaznenopravne suradnje i pomoći.¹⁹

¹⁴ Ibid. str. 18.

¹⁵ Ustav Republike Hrvatske, NN 56/90, 135/97, 08/98, 113/00, 124/00, 28/01, 41/01, 55/01, 76/10, 85/10, 05/14, čl. 9.

¹⁶ Ibid.

¹⁷ D. Primorac, M. Buhovac i M. Pilić, Teorijski i praktični aspekti pravosudne suradnje Hrvatske i Bosne i Hercegovine u postupcima izručenja vlastitih državljana, Godišnjak Akademije pravnih znanosti Hrvatske XI., 2020., str. 10.

¹⁸ Ugovor o izručenju između Republike Hrvatske i Bosne i Hercegovine.

¹⁹ D. Primorac, M. Buhovac i M. Pilić, Teorijski i praktični aspekti pravosudne suradnje Hrvatske i Bosne i Hercegovine u postupcima izručenja vlastitih državljana, Godišnjak Akademije pravnih znanosti Hrvatske XI., 2020., str. 10.

Ugovor između dviju zemalja, kojim je ograničeno načelo neizručenja vlastitih državljana, značajno je unaprijedio njihovu pravosudnu suradnju. Ovakva suradnja omogućava državi moliteljici, u kojoj je počinjeno kazneno djelo, i njenim institucijama da procesuiraju i kazne počinitelje kaznenih djela. Zamoljena država, na čijem se području nalazi počinitelj, izručuje ga kako bi mogao biti procesuiran u zemlji gdje je djelo počinjeno.²⁰

Strogi stav države o neizručenju vlastitih državljana u suprotnosti je s temeljnim ciljevima kažnjavanja i primjene kaznenopravnih sankcija. RH i BiH uspjele su riješiti ovaj problem i suzbiti praksu neizručenja vlastitih državljana, čime je onemogućeno korištenje dvojnog državljanstva za izbjegavanje kaznenih postupaka. Iako postoji prostor za daljnje poboljšanje, prepreke za izručenje vlastitih državljana više nisu povezane s državljanstvom, već se pojavljuju problemi poput razlika u zakonima koji reguliraju kaznena djela navedena u ugovoru ili nemogućnost procesuiranja zbog načela neretroaktivne primjene zakona.²¹

3. Dvojno državljanstvo i kazneno procesno pravo

3.1. Istražni zatvor

Dvojno državljanstvo u KPP-u može predstavljati problem kod određivanja istražnog zatvora zbog mogućnosti da dvojno državljanstvo predstavlja činjenicu koja je ujedno i okolnost za bijeg. Istražni zatvor je mjera procesne prisile oduzimanja osobne slobode osumnjičenika, odnosno okrivljenika, koju pod propisanim zakonskim uvjetima određuje sud prije ili u tijeku kaznenog postupka, i koja se sastoji u privremenom zatvaranju radi osiguranja određene svrhe propisane KPP-om.²²

Istražni zatvor može se odrediti ako postoji osnovana sumnja da je osoba počinila kazneno djelo, a uz to i jedan od sljedećih uvjeta: a) Postoje posebne okolnosti koje ukazuju na opasnost da će osoba uništiti, sakriti, izmijeniti ili krivotvoriti dokaze ili utjecati na sudionike postupka, tzv. koluzijska opasnost; b) Postoji opasnost da će osoba ponoviti kazneno djelo, dovršiti pokušano djelo ili počiniti teže djelo za koje je predviđena kazna zatvora od najmanje pet godina, tzv. iteracijska opasnost; c) Istražni

²⁰ Marija Knežević, Dvojno državljanstvo u Republici Hrvatskoj, diplomski rad, 2022., str. 19. i 20.

²¹ Ibid.

²² Lidija Horvat, Višnja Drenški Lasan, Istražni zatvor, stručni članak, 15. listopada 2009., str. 1. i 2.

zatvor je nužan za neometano vođenje postupka u slučaju kaznenih djela za koja je predviđena dugotrajna zatvorska kazna i kada su okolnosti počinjenja djela osobito teške (ako je izrečena kazna do 5 godina zatvora, istražni zatvor se ne može odrediti ili produljiti po ovoj osnovi nakon prvostupanjske presude); d) Okrivljenik izbjegava dolazak na raspravu iako je uredno pozvan, što se smatra disciplinskim istražnim zatvorom; e) Okrivljenik je u bijegu ili postoje okolnosti koje upućuju na opasnost od bijega, primjerice ako se skriva ili nije moguće utvrditi njegov identitet.²³

U ovom radu fokusirat ću se na točku e), odnosno određivanje istražnog zatvora zbog opasnosti od bijega kod osoba s dvojnim državljanstvom. Predstavlja li sama činjenica da osoba ima dvojno državljanstvo okolnost koja upućuje na opasnost od bijega, odnosno da li bi trebala predstavljati takvu okolnost s obzirom na dosadašnje iskustvo.

3.2. Praksa ESLJP u istražnozatvorskim predmetima

Jedan od temeljnih zahtjeva koje je iznjedrila praksa Europskog suda za ljudska prava (dalje u tekstu ESLJP) u istražnozatvorskim predmetima jest obveza razmotriti primjenu blažih mjera zamjene za istražni zatvor prije određivanja, ali i sva kog daljnjeg produljenja istražnog zatvora.²⁴ Polazeći od težine zahvata u pravo na osobnu slobodu, ESLJP opravdava primjenu istražnog zatvora isključivo kada se drugim blažim mjerama ne može zaštititi pojedinačni ili javni interes koji može zahtijevati da osoba bude pritvorena. To znači da nije dovoljno da oduzimanje slobode bude u skladu s nacionalnim pravom, već mora biti i nužno u danim okolnostima.²⁵ Iz takva pristupa proizlazi primarnost alternativnih mjera nad istražnim zatvorom.²⁶ Ipak, ESLJP nije uspostavio jasne smjernice što bi sve obveza razmatranja alternativa uključivala.²⁷

Osiguranje izvršenja kazne zatvora predstavlja legitiman cilj koji opravdava ograničenja prava okrivljenika, odnosno osuđenika, primjenom pojedinih mjera

²³ Zakon o kaznenom postupku, NN 152/2008, 76/2009, 80/2011, 91/2012, 143/2012, 56/2013, 145/2013, 152/2014, 70/2017, 126/2019, 126/2019, 80/2022, 36/2024, čl. 123.

²⁴ Vidjeti *Idalov protiv Rusije*, zahtjev br. 5826/03, 22. 5. 2012., §§ 147.–148.

²⁵ *Ambruszkiewicz protiv Poljske*, zahtjev br. 38797/03, 4. 5. 2006., § 31., *Fair Trials, A Measure of Last Resort? The practice of pre-trial detention decision-making in the EU*, policy report, 2016, str. 25.

²⁶ Martufi, A., Peristeridou, C., *The Purposes of Pre-Trial Detention and the Quest for Alternatives*, *European Journal of Crime, Criminal Law and Criminal Justice* 28 (2020), str. 166.

²⁷ M. Pleić, T. Budimlić, *Mjere opreza u kaznenom postupku – prijepori oko samostalne opstojnosti i trajanja te druga otvorena pitanja*, *Hrvatski ljetopis za kaznene znanosti i praksu (Zagreb)*, vol. 28, broj 2/2021, str. 24.

procesne prisile, poput mjere zabrane napuštanja države.²⁸ Tako se u talijanskom zakonodavstvu opasnost od bijega kao temelj za primjenu mjera opreza ocjenjuje upravo u odnosu na moguće izbjegavanje izvršenja kazne zatvora²⁹ te sud pri donošenju presude treba ocijeniti postojanje naknadno nastupjelih okolnosti.³⁰

3.3. Rješenja manjkavosti postojećeg normativnog okvira

VSRH je na sjednici kaznenog odjela 29. travnja 2021., potaknut nedavnim slučajevima bijega osuđenika s dvostrukim državljanstvom nakon izricanja osuđujuće presude, ponudio nekoliko prijedloga za poboljšanje postojećeg pravnog okvira. Među prijedlozima je bilo i produljenje roka trajanja mjere zabrane napuštanja boravišta do upućivanja osuđenika na izdržavanje kazne zatvora. S obzirom na to da ova mjera nije jedini način za otklanjanje opasnosti od bijega, te uzimajući u obzir intenzitet ograničenja prava okrivljenika koji iz nje proizlazi, kao i činjenicu da se ista svrha može postići mjerama poput oduzimanja putne isprave ili druge isprave za prelazak granice, predloženo je produljenje tih mjera sve do početka izdržavanja kazne zatvora. Time bi se dodatno smanjila mogućnost bijega osuđenika, čak i nakon donošenja rješenja o upućivanju na izdržavanje kazne.^{31 32}

U situacijama kada tijekom postupka nisu postojale okolnosti koje bi opravdale određivanje istražnog zatvora, a time ni primjenu mjera opreza, najsvrsishodnijim rješenjem za osiguranje izvršenja kazne zatvora smatra se prijedlog uvođenja nove mjere zabrane napuštanja teritorija RH bez odobrenja suda.³³ Snižavanje donje granice obveznog istražnog zatvora kao jedan mogući način rješenja uočenih problema ne zadovoljava zahtjeve razmjernosti osobito s obzirom na prijepore u pogledu prikladnosti postojećeg normativnog okvira obligatornog istražnog zatvora i njegove usklađenosti s međunarodnim standardima³⁴, to više što bi se na taj način kod kraćih

²⁸ Ibid. str. 25.

²⁹ Bertolin, B., Carnevale, S., Lombardi Stocchetti, M., Martufi, A., Italy u: Bernardi, A. (ur.), *Prison Overcrowding and Alternatives to Detention, European sources and national legal systems*, Jovene Editore, Napoli, 2016, str. 244.

³⁰ M. Pleić, T. Budimlić, *Mjere opreza u kaznenom postupku – prijepori oko samostalne opstojnosti i trajanja te druga otvorena pitanja*, Hrvatski ljetopis za kaznene znanosti i praksu (Zagreb), vol. 28, broj 2/2021, str. 25.

³¹ Zakon o izvršavanju kazne zatvora, NN 14/21., čl. 57.

³² M. Pleić, T. Budimlić, *Mjere opreza u kaznenom postupku – prijepori oko samostalne opstojnosti i trajanja te druga otvorena pitanja*, Hrvatski ljetopis za kaznene znanosti i praksu (Zagreb), vol. 28, broj 2/2021, str. 26.

³³ Odluka Vrhovnog suda Republike Hrvatske, SU-II-34/2021-2 od 29. 4. 2021.

³⁴ V. Turudić, I., Pavelin, T., *Obligatorni istražni zatvor prema VIII. noveli Zakona o kaznenom postupku i sudskoj praksi*, Novi informator, br. 6652, 9. 11. 2020., str. 13.

kazni zatvora mjera istražnog zatvora pretvorila u faktično izdržavanje kazne zatvora. Osim toga iskustva iz prakse upućuju na to da se tek u manjem broju slučajeva događa da okrivljenik s izrečenom nepravomoćnom kaznom zatvora postane nedostupan.³⁵

„Vodeći računa o specifičnoj svrsi i uvjetima primjene predložene mjere zabrane napuštanja područja RH bez odobrenja suda, smatram nomotehnički primjerenijim propisati je kao posebnu mjeru³⁶, izvan kataloga mjera iz čl. 98. st. 2. Zakona o kaznenom postupku (dalje u tekstu ZKP), čija je svrha osigurati izvršenje kazne i koju bi određivao prvostupanjski sud prilikom donošenja presude s bezuvjetnom kaznom zatvora do pet godina“.³⁷ Polazeći od postojećeg normativnog okvira, koji predviđa obvezni istražni zatvor za svaku nepravomoćnu presudu na kaznu zatvora od pet godina ili više, može se argumentirati da bi se, po analogiji, mogla automatski izricati i mjera manjeg intenziteta, poput zabrane napuštanja države, kod svake presude na kaznu zatvora do pet godina. Ipak, ovaj argument treba prihvatiti s oprezom zbog postojećih dvojbi vezanih uz obvezni istražni zatvor, ali i zbog standarda iz prakse ESLJP, koji zahtijevaju da u slučajevima duljeg trajanja mjera, poput zabrane napuštanja države, postoje adekvatni mehanizmi za preispitivanje odluke o izrečenoj mjeri.³⁸

Naposljetku, iako zakon treba osigurati odgovarajuća procesna rješenja za izvršenje kazne zatvora, uzimajući u obzir učinkovite mehanizme pravosudne suradnje, stvarna opasnost od opstruiranja izvršenja presuda u kaznenim predmetima javlja se rijetko. Ova opasnost obično je povezana s posebnim okolnostima osuđenika, kao što je dvojno državljanstvo, koje može olakšati izbjegavanje pravosudnog postupka.³⁹ Takve specifične situacije nije moguće ni prikladno rješavati isključivo u okviru ZKP-a. Umjesto toga, potrebno je revidirati bilateralne ugovore o izručenju, kako bi se u slučajevima kada izručenje nije moguće osiguralo potpuno preuzimanje i izvršenje presude. Na taj način bi se osiguralo puno poštovanje autoriteta i odluka sudbenih tijela

³⁵ M. Pleić, T. Budimlić, Mjere opreza u kaznenom postupku – prijepori oko samostalne opstojnosti i trajanja te druga otvorena pitanja, Hrvatski ljetopis za kaznene znanosti i praksu (Zagreb), vol. 28, broj 2/2021, str. 26.

³⁶ Usp. alternativni prijedlog iz toč. 3.2.b. VSRH, SU-II-34/2021-2 od 29. 4. 2021.

³⁷ M. Pleić, T. Budimlić, Mjere opreza u kaznenom postupku – prijepori oko samostalne opstojnosti i trajanja te druga otvorena pitanja, Hrvatski ljetopis za kaznene znanosti i praksu (Zagreb), vol. 28, broj 2/2021, str. 27.

³⁸ Ibid.

³⁹ M. Pleić, T. Budimlić, Mjere opreza u kaznenom postupku – prijepori oko samostalne opstojnosti i trajanja te druga otvorena pitanja, Hrvatski ljetopis za kaznene znanosti i praksu (Zagreb), vol. 28, broj 2/2021, str. 29.

RH izraženih u presudi, te bi se spriječila svaka moguća zloupotreba sustava od strane osuđenika.⁴⁰

Neupitno je da činjenica da osoba ima dvojno državljanstvo predstavlja jednu od opasnosti od bijega te da se na temelju toga može odrediti istražni zatvor na osnovu čl. 123., st. 1. ZKP-a. Kroz detaljnu analizu sudskih odluka, koja će biti predstavljena kasnije u radu, jasno se vidi da hrvatski sudovi često uzimaju u obzir dvojno državljanstvo kao važan faktor prilikom odlučivanja o istražnom zatvoru.⁴¹ Posebno se ističe činjenica da osobe s dvojnim državljanstvom često imaju povećan rizik od bijega, s obzirom na to da imaju alternativno državljanstvo, što im olakšava izbjegavanje pravosudnih procesa u Hrvatskoj.⁴² Dvojno državljanstvo može znatno otežati provedbu kaznenih postupaka, ali istovremeno ne može biti jedini razlog za produljenje istražnog zatvora ili izricanje ostalih mjera. Naime, sudovi moraju pažljivo procijeniti sve okolnosti, uključujući imovinsko stanje, osobne i obiteljske prilike okrivljenika, te težinu počinjenog kaznenog djela.⁴³

4. Izručenje

Izručenje je postupak u kojem jedna država predaje osumnjičenika ili osuđenika drugoj državi radi suđenja ili izvršenja kazne. Izručenje se obično temelji na međunarodnim sporazumima, a u njihovom nedostatku ili za pitanja koja nisu pokrivena, na zakonima države koja izručenje provodi.⁴⁴ U brojnim zemljama, uključujući RH, postoji ustavno pravilo koje sprječava izručenje vlastitih državljana.⁴⁵

4.1. Ugovor o izručenju između RH i BiH

Ugovorom su, između ostalog, detaljnije regulirane odredbe o izručenju vlastitih državljana, čime je došlo do određenog odstupanja od tradicionalnog načela neizručenja vlastitih državljana. Ipak, Ugovorom nisu obuhvaćena pitanja odbijanja izručenja u slučaju počinjenja vojnih i političkih kaznenih djela, kao što je propisano

⁴⁰ Ibid.

⁴¹ Rješenje Vrhovnog suda Republike Hrvatske, broj: II Kž-Us-40/2023-5, 29. kolovoza 2023.

⁴² Rješenje Vrhovnog suda Republike Hrvatske, broj: II Kž-433/2023-5, 18. listopada 2023.

⁴³ Rješenje Vrhovnog suda Republike Hrvatske, broj: II Kž-177/2023-5, 27. travnja 2023.

⁴⁴ D. Primorac, M. Buhovac i M. Pilić, Teorijski i praktični aspekti pravosudne suradnje Hrvatske i Bosne i Hercegovine u postupcima izručenja vlastitih državljana, 2020., str. 1.

⁴⁵ Ustav Republike Hrvatske, NN 56/90, 135/97, 08/98, 113/00, 124/00, 28/01, 41/01, 55/01, 76/10, 85/10, 05/14, čl. 9.

Konvencijom⁴⁶. U takvim slučajevima, izručenje bi bilo u suprotnosti s obvezama zamoljene države prema Konvenciji, što predstavlja obvezan razlog za odbijanje izručenja.⁴⁷

Najveći iskorak u vezi s ovim pravnim izvorom napravljen je reguliranjem pitanja izručenja vlastitih državljana. Ugovor je odstupio od tradicionalnog načela neizručenja vlastitih državljana, iako sadrži određena ograničenja koja ublažavaju taj prijelaz i pružaju zaštitu u specifičnim situacijama.⁴⁸ Prema čl. 7. Ugovora, izručenje vlastitih državljana predviđeno je u svrhu kaznenog progona za kaznena djela organiziranog kriminaliteta, korupcije i pranja novca, pod uvjetom da je za ta djela, prema zakonima objiju država, propisana kazna zatvora ili mjera oduzimanja slobode od najmanje četiri godine. Izručenje je također moguće radi izvršenja kaznene sankcije ako trajanje zatvora ili oduzimanja slobode, ili preostali dio kazne, iznosi najmanje dvije godine. Ugovor dalje detaljno definira koja kaznena djela spadaju u kategorije organiziranog kriminaliteta i korupcijskih kaznenih djela.⁴⁹

Da bi se ograničilo neizručenje vlastitih državljana, Ugovorom je predviđeno da će se izručenje vlastitih državljana radi kaznenog progona dopustiti i za teška kaznena djela za koja je moguće izreći kaznu zatvora od deset godina ili više. Također, izručenje radi izvršenja kaznene sankcije bit će dopušteno ako trajanje kazne zatvora, odnosno preostali dio kazne, iznosi najmanje pet godina.⁵⁰

4.2. Usporedba s ugovorima o izručenju između drugih država

Uspoređujući odredbe ovog Ugovora o izručenju vlastitih državljana s ugovorima između drugih država, možemo zaključiti da predstavlja hrabar korak prema ograničenju tradicionalnog načela neizručenja vlastitih državljana. Na primjer, Ugovor o izručenju između Republike Latvije i Ruske Federacije, potpisan 3. veljače 1993. godine, u čl. 62. jasno propisuje da izručenje neće biti dopušteno ako je osoba čije se izručenje traži državljanin jedne od ugovornih strana ili ako ta osoba ima status izbjeglice u toj državi. Uspoređujući ove odredbe, naš Ugovor pokazuje veću

⁴⁶ Konvencija sastavljena na temelju članka K.3 Ugovora o Europskoj uniji o izručenju između država članica Europske unije.

⁴⁷ D. Primorac, M. Buhovac i M. Pilić, Teorijski i praktični aspekti pravosudne suradnje Hrvatske i Bosne i Hercegovine u postupcima izručenja vlastitih državljana, 2020., str. 24.

⁴⁸ Ibid. str. 25.

⁴⁹ Ibid. str. 26.

⁵⁰ Ugovor o izručenju između Republike Hrvatske i Bosne i Hercegovine, čl. 8.

fleksibilnost i spremnost na prilagodbu međunarodnim standardima pravosudne suradnje.⁵¹

Najveći problemi vezani uz dvojno državljanstvo i primjenu načela neizručenja vlastitih državljana obično se javljaju u situacijama kada je državljanstvo zamoljene države stečeno nakon počinjenja kaznenih djela koja su predmet optužnice ili presude zbog kojih se traži izručenje. U takvim slučajevima, države od kojih se izručenje traži ne uzimaju u obzir drugo državljanstvo osobe koja je njihov državljanin, čime se često izbjegava izvršenje pravosudnih odluka u državi koja traži izručenje.⁵²

Što se tiče RH i BiH, one su potpisale Ugovor o dvojnomo državljanstvu kojim je regulirano da se dvojni državljanin, kada se nalazi na državnom teritoriju BiH ili Hrvatske, smatra isključivo državljaninom te države na čijem se teritoriju nalazi. Prema Ugovoru, dvojni državljanin uživa sva prava koja pripadaju državljanima te države, ali je također obavezan ispunjavati sve obveze koje imaju državljanin te ugovorne stranke na čijem se području nalazi.⁵³

U kontekstu izručenja, dvojno državljanstvo dodatno učvršćuje načelo neizručenja vlastitih državljana, jer omogućuje osobama koje posjeduju državljanstvo i države moliteljice i zamoljene države da izbjegnu procesuiranje. Na taj način, pojedinci mogu iskoristiti svoje drugo državljanstvo kao zaštitu od izručenja, budući da države obično ne izručuju vlastite državljanine, što otežava provođenje pravosudnih odluka države koja traži izručenje.⁵⁴ S druge strane, neki pravni sustavi dopuštaju izručenje vlastitih državljana koji imaju dvojno državljanstvo. Na primjer, mađarski zakon predviđa mogućnost izručenja vlastitog državljanina ako ta osoba također ima državljanstvo druge države i stalno prebivalište u njoj. Slično, Rumunjska omogućava izručenje vlastitih državljana ako imaju i državljanstvo i prebivalište druge države, pod uvjetom da će kaznu izdržavati u Rumunjskoj i da je kazneno djelo počinjeno na teritoriju EU. Ovi primjeri pokazuju kako neke zemlje prilagođavaju svoja pravila kako bi omogućile izručenje unatoč načelu neizručenja vlastitih državljana.⁵⁵

⁵¹ D. Primorac, M. Buhovac i M. Pilić, Teorijski i praktični aspekti pravosudne suradnje Hrvatske i Bosne i Hercegovine u postupcima izručenja vlastitih državljana, 2020., str. 26.

⁵² Ibid. str. 28.

⁵³ Ibid. str. 28.

⁵⁴ Ibid. str. 29.

⁵⁵ Ibid. str. 29.

4.3. Izručenje s kaznenopravnog aspekta

S kaznenopravnog aspekta, dvojno državljanstvo u kontekstu prava izručenja može predstavljati povlasticu koja omogućuje dvojnog državljaninu da izbjegne kazneni progon ili izvršenje kaznene sankcije. Ipak, čak i u takvim situacijama postoje mehanizmi kaznenopravne pomoći, poput pravosudne suradnje i međunarodnih sporazuma, koji osiguravaju da osobe s dvostrukim državljanstvom ne ostanu izvan dosega pravosuđa i budu procesuirane ili sankcionirane u jednoj od zemalja čiji su državljani. Ovi mehanizmi pomažu u nadilaženju prepreka koje proizlaze iz dvojnog državljanstva.⁵⁶ Prema čl. 17. Ugovora, ako država moliteljica traži izručenje osobe radi izvršenja kazne zatvora ili druge mjere oduzimanja slobode koja je izrečena u odsutnosti te osobe, zamoljena država će dopustiti izručenje pod uvjetom da država moliteljica pruži jamstvo, u skladu sa svojim zakonodavstvom, da će izručena osoba imati pravo na ponavljanje postupka koji će se provesti u njenoj prisutnosti. Ovaj uvjet osigurava da osoba koja je osuđena u odsutnosti ima priliku sudjelovati u novom postupku i iznijeti svoju obranu.⁵⁷

Međutim, ta će mogućnost biti ograničena za BiH, budući da prema ZKP-u BiH nije dopušteno vođenje postupka u odsutnosti. To znači da BiH ne može izručiti osobu pod uvjetom ponavljanja postupka u njezinoj prisutnosti, jer pravni okvir ne predviđa mogućnost da se kazneni postupak vodi ako optužena osoba nije prisutna u postupku od početka..⁵⁸

U kontekstu pravosudne suradnje između RH i BiH, dvojno državljanstvo više ne bi trebalo predstavljati zapreku za izručenje vlastitih državljana, što potvrđuje i novija sudska praksa. Ova praksa je rezultat primjene odredbi Ugovora koji je ograničio tradicionalno načelo neizručenja vlastitih državljana. Time je omogućeno učinkovitije provođenje pravde i suradnja između dviju zemalja u slučajevima kaznenih progona, unatoč dvojnim državljanstvima.⁵⁹

⁵⁶ Ibid.

⁵⁷ Ugovor o izručenju između Republike Hrvatske i Bosne i Hercegovine, čl. 17.

⁵⁸ Čl. 247. Zakona o kaznenom postupku BiH, Službeni glasnik Bosne i Hercegovine, br. 3/03, 32/03, 36/03, 26/04, 63/04, 13/05, 48/05, 46/06, 29/07, 53/07, 58/08, 12/09, 16/09, 53/09, 93/09, 72/13 i 65/18.

⁵⁹ D. Primorac, M. Buhovac i M. Pilić, Teorijski i praktični aspekti pravosudne suradnje Hrvatske i Bosne i Hercegovine u postupcima izručenja vlastitih državljana, 2020., str. 29.

5. Slučaj Z. M. 1

Z. M. 1, rođen u Bjelovaru 16. srpnja 1959., a po podrijetlu je iz sela Zidine kod Tomislavgrada u BiH, gdje mu je rođen otac te je na temelju toga stekao državljanstvo BiH. Godine 2018. proglašen je krivim za financijske malverzacije vezane uz izvlačenje novca i oštećenje državnog proračuna te je nepravomoćno osuđen na 6,5 godina zatvora. Dan prije izricanja presude napustio je Hrvatsku i preselio se u BiH, čije državljanstvo također posjeduje.⁶⁰

5.1. Postupak pred Županijskim sudom u Osijeku

Na Županijskom sudu u Osijeku Z. M. 1 proglašen je krivim te nepravomoćno osuđen na 6 i pol godina zatvora. Optužen je za izvlačenje gotovo 117 milijuna kuna te da je državni proračun oštetio za 12 milijuna i 200 tisuća kuna. Osječki Županijski sud je dao nalog za uhićenjem Z. M. 1 i odredio mu istražni zatvor s obzirom na to da je zatvorska kazna na koju je osuđen dulja od pet godina.⁶¹

5.2. Postupak pred VSRH

Presudom VSRH u pogledu žalba na presudu Županijskog suda u Osijeku od 6. lipnja 2018. broj K-Us-10/2016-189 ispravljene rješenjem istog suda od 6. prosinca 2018. broj K-Us10/2016-237, prihvaćena je djelomično žalba u dijelu koji se odnosi na oduzimanje imovinske koristi stečene kaznenim djelom na način da je odbijen prijedlog USKOK-a za oduzimanje imovinske koristi. U ostalom dijelu žalbe, žalbe su odbijene kao neosnovane te se u pobijanom, a neukinutom i nepreinačenom dijelu potvrđuje prvostupanjska presuda.⁶²

„Z. M. 1 je proglašen krivim zbog jednog kaznenog djela zlouporabe povjerenja u gospodarskom poslovanju iz čl. 246. stavaka 1. i 2. KZ/11, za koje mu je, na temelju čl. 246. st. 2. KZ/11 utvrđena kazna zatvora u trajanju tri godine i jednog kaznenog djela zlouporabe povjerenja u gospodarskom poslovanju iz čl. 246. stavaka 1. i 2. KZ/11, opisanog pod točkom 4. izreke pobijane presude za koje mu je, na temelju čl. 246. st. 2. KZ/11, utvrđena kazna zatvora u trajanju od četiri godine te je opt. Z. M. 1 uz primjenu čl. 51. KZ/11 osuđen na jedinstvenu kaznu zatvora u trajanju šest godina i

⁶⁰ Presuda Županijskog suda u Osijeku, broj K-Us-10/2016-189, 6. lipnja 2018.

⁶¹ Ibid.

⁶² Presuda Vrhovnog suda Republike Hrvatske, broj: I Kž-Us 24/2019-37, 3. ožujka 2021.

šest mjeseci u koju mu je, na temelju čl. 54. KZ/11, uračunato vrijeme provedeno u istražnom zatvoru od 4. do 15. srpnja 2015“.⁶³

Također je utvrđeno da Z. M. 1 duguje RH 52.037.435,73 koji predstavlja imovinsku korist stečenu kaznenim djelom. „U odnosu na opt. Z. M. 1 je, na temelju čl. 77. st. 1. KZ/11 utvrđeno da novčani iznos od 52.037.435,73 kune predstavlja imovinsku korist koju je opt. Z. M. 1 ostvario kaznenim djelom iz čl. 246. st. 2. KZ/11 te je utvrđeno da je taj iznos imovina RH“.⁶⁴

5.3. Postupak pred Ustavni sudom RH

U konačnici Z. M. 1 podnosi ustavnu tužbu te ističe prigovore, odnosno povrede prava: a) prava na pravično suđenje zajamčenog člankom 29. Ustava i člankom 6. Konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda; b) - načela zakonitosti kaznenih djela zajamčenog člankom 31. stavkom 1. Ustava i člankom 7. Konvencije; c) prava na poštovanje osobnog života zajamčenog člankom 35. Ustava i člankom 8. Konvencije; d) prava na mirno uživanje imovine zajamčenog člankom 48. Ustava i člankom 1. Protokola broj 1 uz Konvenciju.⁶⁵

U pogledu tužbe Ustavni sud je donio odluku da se ustavna tužba se odbija u dijelu koji se odnosi na: a) utvrđenje činjenica, ocjenu dokaza i pravo na obrazložene sudske odluke u pogledu činjeničnog stanja; b) pravo na odgovarajuće vrijeme i sredstva za pripremu obrane; c) pravo okrivljenog da sudjeluje u postupku; d) odbijanje dokaznih prijedloga obrane; e) pravo na nepristrani sud u pogledu medijske kampanje; f) načelo zakonitosti kaznenih djela; g) pravo na zaštitu osobnog i obiteljskog života; h) pravo na mirno uživanje imovine i rješenje gdje se u ostalom dijelu ustavna tužba se odbacuje.⁶⁶

5.4. Postupak pred ESLJP

Nezadovoljan odlukom Ustavnog suda RH⁶⁷, Z. M. 1 je uložio tužbu ESLJP zajedno sa Z. M. 2. U studenom 2022. godine ESLJP u Strasbourgu pokrenuo je postupak protiv Hrvatske temeljem tužbi Z. M. 1 i Z. M. 2. Oni tvrde da tijekom prvog procesa pred osječkim sudom, na kojem su osuđeni na zatvorske kazne od šest i pol te četiri godine, nisu imali pravedno suđenje. Njihova tužba pred ESLJP temelji se na tvrdnjama da su

⁶³ Ibid.

⁶⁴ Ibid.

⁶⁵ Odluka Ustavnog suda Republike Hrvatske, broj: U-III-2088/2021, broj: 16. studenoga 2021.

⁶⁶ Ibid.

⁶⁷ Odluka Ustavnog suda Republike Hrvatske, broj: U-III-2088/2021, broj: 16. studenoga 2021.

njihova prava na pravično suđenje bila povrijeđena tijekom sudskog postupka u Hrvatskoj.⁶⁸

ESLJP odbacio je sve njihove pritužbe na osječko suđenje. ESLJP smatra važnim uzeti u obzir činjenicu da su prvi i drugi podnositelj zahtjeva svoju pritužbu o povredi prava na nepristrano suđenje zapravo temeljili na vlastitim postupcima. Njihovi postupci, prema mišljenju ESLJP-a, bili su usmjereni na uništavanje upravo tog prava na nepristran sud. To implicira da su svojim djelima pokušali manipulirati pravosudnim procesom, što dovodi u pitanje njihovu pritužbu o nepristranosti suda.⁶⁹ Također smatra važnim ponoviti da je pravo na suđenje pred nepristranim sudom od ključne važnosti i da ostvarivanje tog prava ne može ovisiti samo o strankama.⁷⁰

Suci su dužni održavati visoke standarde ponašanja kako bi sačuvali integritet pravosuđa i povjerenje javnosti. U ovom predmetu, Sud ne može ignorirati činjenicu da su podnositelji zahtjeva dobrovoljno stupili u dogovor sa sucima i davali im novac i darove, što dovodi u pitanje njihovu tvrdnju o povredi prava na nepristrano suđenje.⁷¹ Podnositelji zahtjeva iznijeli su svoje pritužbe tek nakon što je osuđujuća presuda protiv njih postala pravomoćna, a svi drugi pokušaji manipulacije postupkom u njihovu korist nisu uspjeli. ESLJP ističe ključnu činjenicu da su prvi i drugi podnositelj u suštini pokušali stvoriti "win-win" situaciju za sebe. Ili bi davanje mita sucima išlo u njihovu korist i optužbe bi bile odbačene, ili bi se žalili da suđenje nije bilo pravedno zbog korumpiranosti sudaca. Ova strategija sugerira namjeru manipulacije sudskim postupkom, bez obzira na ishod.⁷²

5.5. Pitanje određivanja istražnog zatvora

Kako je Z. M. 1 osuđen na kaznu zatvora dulju od 5 godina, određen mu je obligatorni istražni zatvor. Rješenjem od 6. lipnja 2018. protiv podnositelja je određen istražni zatvor temeljem članka 123. stavka 2. ZKP-a, a zbog njegove nedostupnosti istoga dana je izdana tjeeralica.⁷³ Policija je 11. lipnja 2018. obavijestila Županijski sud

⁶⁸ Preuzeto s Dnevnik.hr, <https://dnevnik.hr/vijesti/hrvatska/jesu-li-m-povrijedjena-ljudska-prava-europski-sud-objavljuje-odluku-o-tuzbi-protiv-hrvatske---866043.html>, 12.9.2024.

⁶⁹ Preuzeto s Index hr, <https://www.index.hr/vijesti/clanak/europski-sud-za-ljudska-prava-odbio-m/2594230.aspx>, 12.9.2024.

⁷⁰ Ibid.

⁷¹ Odluka Europskog suda za ljudska prava, broj: 21714/22, Z. M. 1, Z. M. 2 i M. P. protiv Hrvatske, 29. kolovoza 2024.

⁷² Ibid.

⁷³ Presuda Županijskog suda u Osijeku, broj K-Us-10/2016-189, 6. lipnja 2018.

u Osijeku da su od supruge podnositelja saznali kako se podnositelj nalazi u jednom hotelu u Međugorju, u BiH.⁷⁴ Kasnije policija dolazi do informacija kako i kada je Z. M. 1 pobjegao hrvatskom pravosuđu. Policija je 12. lipnja 2018. obavijestila Županijski sud u Osijeku da je podnositelj evidentiran pri izlasku iz RH u BiH 5. lipnja 2018. na međunarodnom graničnom prijelazu Kamensko, dan prije donošenja presude. Također su izvijestili da su od Interpola u Sarajevu dobili potvrdu da je podnositelj i državljanin BiH. Istoga dana raspisana je međunarodna potraga Interpola, a protiv podnositelja je izdan i europski uhidbeni nalog.⁷⁵ Ubrzo je Ministarstvo pravosuđa RH dostavilo Ministarstvu pravde BiH molbu za izručenjem Z. M. 1 koju je Ministarstvo pravde BiH odbilo jer je Z. M. 1 ujedno državljanin BiH te jer se tereti za kaznena djela počinjena prije 28. studenoga 2012., kada je potpisan ugovor između RH i BiH o izručenju.⁷⁶

U sklopu istrage o slučaju podmićivanja trojice sudaca Županijskog suda u Osijeku pokrenut postupak izručenja Z. M. 1. Pred Sudom BiH u Sarajevu održano je ročište na temelju zamolnice iz Hrvatske za izručenje Z. M. 1, temeljem rješenja o pritvoru koje je donio Županijski sud u Zagrebu. Ovo rješenje je dio istrage o slučaju podmićivanja trojice sudaca Županijskog suda u Osijeku. Postupak je pokrenut nakon što je Z. M. 1, koji se skriva u BiH, javno optužio osječke suce da im je davao mito kako bi osigurao povoljnu presudu za sebe u predmetu vezanom za izvlačenje novca iz Dinama, zbog čega je pravomoćno osuđen na šest i pol godina zatvora.⁷⁷

Tužiteljstvo BiH i odvjetnici Z. M. 1 dijele isto mišljenje o zamolnici za izručenje, smatrajući da BiH ne može niti treba udovoljiti tom zahtjevu. Na ročištu je tužitelj naveo kako je nakon detaljnog proučavanja zamolnice pronašao određene pravne nepravilnosti. Iako je zamolnica formalno ispravna, zahtjev za izručenje ne ispunjava zakonske uvjete, budući da se kazneno djelo davanja mita različito sankcionira u BiH i Hrvatskoj.⁷⁸ U BiH za osobe koje priznaju kazneno djelo davanja mita predviđena je minimalna kazna od tri mjeseca zatvora. Međutim, prema ugovoru o izručenju između BiH i Hrvatske, minimalna kazna koja omogućuje izručenje mora biti u rasponu od jedne do četiri godine zatvora. Zbog tog nesklada, zakonske pretpostavke za izručenje nisu ispunjene, što znači da zahtjev za izručenje ne može biti

⁷⁴ Odluka Ustavnog suda Republike Hrvatske, broj: U-III-2088/2021, broj: 16. studenoga 2021.

⁷⁵ Ibid.

⁷⁶ Ibid.

⁷⁷ Preuzeto s Ius Info, <https://www.iusinfo.hr/aktualno/dnevne-novosti/z-m-pred-sudom-bih-obrana-i-tuzitelj-protiv-izrucenja-46882>, 12.9.2024.

⁷⁸ Ibid.

odobren prema važećim pravnim okvirima.⁷⁹ U konačnici i taj zahtjev je odbijen te je tako Z. M. 1 ostao bjegunac od hrvatskog pravosuđa te ujedno i jedna od osoba na našoj tjeratici.⁸⁰

U slučaju Z. M. 1 ne dolazi do problema kod određivanja istražnog zatvora, jer je presudom njemu određen istražni zatvor, već se problem javlja u bijegu Z. M. 1 prije donošenja presude. Problem se može riješiti uvođenjem obveznog istražnog zatvora nakon zaključenja rasprave, no takav pristup nosi sa sobom niz izazova, među kojima je najvažnije pitanje usklađenosti s Europskom konvencijom za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, kao i s pravom EU-a. Ovo rješenje treba pažljivo analizirati kako bi se spriječilo kršenje prava na slobodu i osiguralo poštivanje načela proporcionalnosti, koje propisuje da se istražni zatvor primjenjuje samo u krajnje nužnim slučajevima.⁸¹

6. Slučaj Z. M. 2

Z. M. 2, rođen u Zagrebu 30. rujna 1971., podrijetlom je iz sela Zidine kraj Tomislavgrada, BiH, gdje mu je rođen otac te je na temelju tog podrijetla stekao državljanstvo BiH. Z. M. 2 je mlađi brat Z. M. 1 te su obojica proglašeni krivima za pronevjeru milijuna eura te za izbjegavanje plaćanja milijuna eura poreza. Presudom Županijskog suda u Osijeku, proglašen je krivim za Uskokove optužbe o izvlačenju oko 116 milijuna kuna te nanošenje štete državnom proračunu od 12,2 milijuna kuna i osuđen na kaznu zatvora od 4 godine i 11 mjeseci. Z. M. 2 pobjegao je u BiH polovicom ožujka 2021.⁸²

6.1. Postupak pred VSRH

Vrhovni sud potvrdio osuđujuću presudu s prvog suđenja, završenog u lipnju 2018., te ga pravomoćno osudio na zatvorsku kaznu od četiri godine i osam mjeseci⁸³ ⁸⁴ Optuženi Z. M. 2 proglašen je krivim prema pobijanoj presudi zbog više kaznenih djela. Za jedno kazneno djelo poticanja na zlouporabu položaja i dužnosti iz čl. 337. st. 1.

⁷⁹ Ibid.

⁸⁰ Preuzeto s Tjeralice, <https://policija.gov.hr/tjeralice/121>, 12.9.2024.

⁸¹ Odgovor Vrhovnog suda Republike Hrvatske na pismo ministra pravosuđa i uprave dr.sc. I. M. u svezi normativnog okvira kaznenog postupka, broj: Su-11-34/2021-2, 29. travnja 2021.

⁸² Presuda Županijskog suda u Osijeku, broj K-Us-10/2016-189, 6. lipnja 2018.

⁸³ Preuzeto s Večernji list, <https://www.vecernji.hr/vijesti/visoki-kazneni-sud-potvrdio-odluku-da-se-z-m-sudi-u-odsutnosti-1633419>, 12.9.2024.

⁸⁴ Presuda Vrhovnog suda Republike Hrvatske, broj: I Kž-Us 24/2019-37, 3. ožujka 2021.

KZ/97, utvrđena mu je kazna zatvora u trajanju od osam mjeseci. Također je proglašen krivim za jedno kazneno djelo poticanja na zlouporabu položaja i ovlasti iz čl. 291. stavaka 1. i 2. KZ/11, za što mu je izrečena kazna zatvora od jedne godine i deset mjeseci. Za kazneno djelo davanja mita prema čl. 294. st. 1. KZ/11, utvrđena mu je kazna zatvora od jedne godine. Uz to, optuženi je proglašen krivim za pomaganje u zlouporabi povjerenja u gospodarskom poslovanju iz čl. 246. stavaka 1. i 2. KZ/11, za što mu je izrečena kazna zatvora u trajanju od dvije godine. Na temelju čl. 51. KZ/11, optuženi Z. M. 2 osuđen je na jedinstvenu kaznu zatvora u trajanju od četiri godine i jedanaest mjeseci. U skladu s čl. 54. KZ/11, u tu kaznu uračunato mu je vrijeme provedeno u istražnom zatvoru od 4. do 15. srpnja 2015. godine.⁸⁵

6.2. Suđenje u drugoj aferi za izvlačenje novca

U drugom suđenju za izvlačenje novca u sklopu zločinačkog udruženja, koje je na osječkom sudu započelo početkom ožujka 2021., Uskok tereti Z. M. 1 i Z. M. 2 da su zagrebački nogometni klub oštetili za ukupno oko 200 milijuna kuna.⁸⁶ Sudsko vijeće Županijskog suda u Osijeku utvrdilo je da su ispunjene pretpostavke za suđenje u odsutnosti Z. M. 1 i Z. M. 2.⁸⁷ Razlog tome je što se optuženi nalaze u bijegu na području BiH, gdje nisu dostupni hrvatskim pravosudnim tijelima, niti su izručeni Hrvatskoj. Visoki kazneni sud odbio je žalbu Z. M. 1 i Z. M. 2, koji su tvrdili da je prvostupanjski sud pogrešno i nepotpuno utvrdio činjenično stanje te zatražili ukidanje prvostupanjskog rješenja i vraćanje predmeta osječkom sudu na ponovno odlučivanje. Vijeće prizivnog suda ocijenilo je da je rješenje prvostupanjskog suda ispravno, zaključivši da su u konkretnom slučaju ispunjene pretpostavke za suđenje u odsutnosti. Prvostupanjski sud je dao jasne, valjane i dostatne razloge, koje u cijelosti prihvaća i drugostupanjski sud.⁸⁸

Također, pretpostavke za izručenje nisu ispunjene, budući da su bosanskohercegovačka pravosudna tijela i Ministarstvo pravde zaključili da ne postoje uvjeti prema Ugovoru između RH i BiH za njihovo izručenje Hrvatskoj.⁸⁹ Ministarstvo

⁸⁵ Ibid.

⁸⁶ Preuzeto s Večernji list, <https://www.vecernji.hr/vijesti/visoki-kazneni-sud-potvrdio-odluku-da-se-z-m-sudi-u-odsutnosti-1633419>, 12.9.2024.

⁸⁷ Preuzeto s Tportal, <https://www.tportal.hr/crna-kronika/clanak/odgodeno-rociste-na-sudenju-za-aferu-d-2-20231120>, 11.11.2024.

⁸⁸ Preuzeto s Večernji list, <https://www.vecernji.hr/vijesti/visoki-kazneni-sud-potvrdio-odluku-da-se-z-m-sudi-u-odsutnosti-1633419>, 12.9.2024.

⁸⁹ Ibid.

pravosuđa RH dostavilo Ministarstvu pravde BiH molbu za izručenjem Z. M. 1 i Z. M. 2 te je Ministarstvo pravde BiH odbilo molbu za izručenjem jer su oni ujedno državljanin BiH, te jer ih se tereti za kaznena djela počinjena prije 28. studenoga 2012., kada je potpisan ugovor između RH i BiH o izručenju.⁹⁰

6.3. Pitanje određivanja istražnog zatvora

U slučaju Z. M. 2 problem nastaje nakon donošenja presude. Kako je Z. M. 2 osuđen na kaznu zatvora manju od pet godina, nije mu određen obligatorni istražni zatvor. Tako da on uspijeva preći granicu po donošenju presude VSRH povodom žalbe na prvostupanjsku presudu. U takvim situacijama moguće je više rješenja. Prva opcija odnosi se na proširenje postojećih mjera opreza kroz uvođenje zabrane napuštanja teritorija RH bez prethodnog odobrenja suda. Druga opcija je uvođenje zabrane napuštanja RH kao posebne mjere, koja bi imala poseban pravni status i koristila se u specifičnim slučajevima. Treća opcija uključuje smanjenje donje granice za obvezni istražni zatvor, s trenutnih pet godina na jednu, dvije ili tri godine. Konačno, četvrta opcija predlaže smanjenje donje granice za obvezni istražni zatvor uz mogućnost fleksibilnosti mjera. Prema ovom pristupu, donja granica za izricanje obveznog istražnog zatvora bila bi snižena na jednu, dvije ili tri godine, s mogućnošću zamjene istražnog zatvora jamstvom ili zabranom napuštanja RH bez sudskog odobrenja kod kazni ispod pet godina. Ova bi opcija omogućila prilagodljiviji pristup, smanjujući rizik od bijega bez nužne primjene istražnog zatvora u svakom slučaju. Svako od ovih rješenja zahtijeva pažljivo razmatranje kako bi se osigurala proporcionalnost i usklađenost s ljudskim pravima, uz postizanje ravnoteže između potrebe za sigurnošću i zaštite prava okrivljenika.⁹¹

7. Analiza sudske prakse

Analizom sudske prakse možemo zaključiti da sama činjenica postojanja dvojnog državljanstva predstavlja kod neke osobe jednu od okolnosti za određivanje istražnog zatvora, odnosno sukladnih mjera opreza, no razlikuje se od slučaja do slučaja.

⁹⁰ Odluka Ustavnog suda Republike Hrvatske, broj: U-III-2088/2021, broj: 16. studenoga 2021.

⁹¹ Odgovor Vrhovnog suda Republike Hrvatske na pismo ministra pravosuđa i uprave dr.sc. I. M. u svezi normativnog okvira kaznenog postupka, broj: Su-11-34/2021-2, 29. travnja 2021.

7.1. Sudska praksa u pogledu istražnog zatvora

U analizi sudske prakse vezane za istražni zatvor, osvrnut ćemo se na slučaj iz novije prakse, s rješenjem od 27. travnja 2023., kada je sud odlučivao o žalbi okrivljenika podnesenoj protiv rješenja Županijskog suda u Bjelovaru o produljenju istražnog zatvora nakon podizanja optužnice. U ovom slučaju, sud je razmatrao osnovanost produljenja istražnog zatvora na temelju relevantnih zakonskih odredbi, posebice vodeći računa o tome postoje li i dalje okolnosti koje opravdavaju opasnost od bijega, utjecaja na svjedoke ili ponavljanja kaznenog djela. Sud je u ovom rješenju naglasio važnost razmatranja svih čimbenika koji se odnose na potrebu zadržavanja istražnog zatvora, kao i analizu opravdanosti njegove primjene u svakom specifičnom slučaju.⁹² Utvrđen je pravilni zaključak prvostupanjskog suda da i dalje postoje osobite okolnosti koje upućuju na opasnost da će okrivljenik pobjeći. Ova opasnost proizlazi iz činjenice da okrivljenik ima dvojno državljanstvo i živi s obitelji u Saveznoj Republici Njemačkoj, u koju je pobjegao samo mjesec dana nakon počinjenja kaznenog djela za koje je optužen. Također, Njemačka ga je, temeljem europskog uhidbenog naloga, predala RH 21. ožujka 2023. godine radi vođenja kaznenog postupka. Ove okolnosti opravdavaju zaključak da bi okrivljenik, ako bi bio pušten na slobodu, mogao ponovno pobjeći i svojom nedostupnošću ometati uspješno vođenje kaznenog postupka. Stoga je žalbeni navod okrivljenika da nije bio u bijegu ocijenjen neprihvatljivim.⁹³

U stilu prethodnog rješenja VSRH, doneseno je novo, pola godine kasnije, iz kojeg se može vidjeti kontinuitet razmišljanja. Ustanovljen je pravilan zaključak prvostupanjskog suda o postojanju opasnosti od bijega temelji na činjenici okrivljenikovog dvojnog državljanstva, koju pravilno povezuje s njegovom obiteljskom vezanošću za drugu državu, gdje također posjeduje nekretninu. Sve ove okolnosti, kada se uzmu u cjelini i u međusobnoj povezanosti, predstavljaju osobite okolnosti koje opravdavaju daljnju primjenu mjere istražnog zatvora protiv okrivljenika. Rizik od bijega procijenjen je na takvoj razini da se ne bi mogao uspješno spriječiti određivanjem blažih mjera, što opravdava daljnji istražni zatvor.⁹⁴

Kao u prethodna dva slučaja, VSRH u rješenju povodom o žalbe okrivljenog podnesene protiv rješenja Županijskog suda u Zagrebu o produljenju istražnog zatvora

⁹² Rješenje Vrhovnog suda Republike Hrvatske, broj: II Kž-177/2023-5, 27. travnja 2023.

⁹³ Ibid.

⁹⁴ Rješenje Vrhovnog suda Republike Hrvatske, broj: II Kž-433/2023-5, 18. listopada 2023.

nakon podignute optužnice⁹⁵, također odlučuje kako je dvojno državljanstvo jedna od okolnosti koja predstavlja opasnost od bijega. Prvostupanjski sud ispravno je utvrdio činjenicu da okrivljenik ima dvojno državljanstvo RH i RS i učestalo prelazi granicu prema RS, te je to povezao s težinom kaznenog djela za koje je optužen i zapriječenom kaznom. Slijedom toga, VSRH ocijenio je da je prvostupanjski sud pravilno zaključio kako ukupnost navedenih okolnosti upućuje na opasnost od bijega optuženika. Stoga su ispunjene zakonske pretpostavke za produljenje istražnog zatvora.⁹⁶

VSRH u rješenju u povodu žalbe okrivljenog, podnesenoj protiv rješenja Županijskog suda u Zagrebu o produljenju istražnog zatvora nakon podignute optužnice iznosi već sama činjenica da okrivljenik posjeduje dvojno državljanstvo RH i RS i učestalo prelazi granicu prema RS opravdava zaključak da na strani okrivljenika postoje osobite okolnosti koje upućuju na opasnost od bijega. Ove okolnosti, u kombinaciji, ukazuju na povećan rizik da bi okrivljenik mogao pokušati pobjeći, što opravdava produljenje istražnog zatvora.⁹⁷

Kao posljednje rješenje koje ću analizirati, izabrao sam opet rješenje VSRH od 11. veljače 2021. povodom žalbe optuženog, podnesenim protiv rješenja Županijskog suda u Splitu o produljenju istražnog zatvora u tijeku postupka nakon podignute optužnice. Radi se slučaju u kojem optuženik ima državljanstvo triju država uz prijavljeno prebivalište u četvrtoj državi. Naime, optuženi, osim državljanstva RH, posjeduje i državljanstva BiH te RS. Kada se ovim činjenicama doda i to da je optuženi uhićen u blizini granice s BiH, kao i težina kaznenog djela za koje se tereti te zapriječena kazna, sve te okolnosti u svojoj ukupnosti i međusobnoj povezanosti jasno ukazuju na postojanje neposredne i razumno predvidive opasnosti da bi optuženi, u slučaju puštanja na slobodu, mogao pobjeći kako bi izbjegao kaznenopravnu odgovornost.⁹⁸

8. Mišljenje VSRH povodom tog pitanja

8.1. Pismo ministra pravosuđa i uprave

⁹⁵ Rješenje Vrhovnog suda Republike Hrvatske, broj: II Kž-Us-40/2023-5, 29. kolovoza 2023.

⁹⁶ Ibid.

⁹⁷ Rješenje Vrhovnog suda Republike Hrvatske, broj: II Kž-Us-2/2023-5, 1. veljače 2023.

⁹⁸ Rješenje Vrhovnog suda Republike Hrvatske, broj: II Kž-21/2021-5, 11. veljače 2021.

Postojanje problema je prepoznato i od strane ministra pravosuđa i uprave. Uputio je VSRH pismo u svezi normativnog okvira kaznenog postupka, na koje mu je VSRH odgovorio. VSRH je zaključio da kod osoba s dvojnim državljanstvom država s kojima je RH sklopila dvostrani ugovor, osiguranje prisutnosti okrivljenika tijekom kaznenog postupka i osiguranje izvršenja kaznene sankcije može se riješiti izmjenama tih ugovora kojima bi se osiguralo izručenje ili puno izvršenje izrečenih kazni.⁹⁹

Zatim navodi sljedeće: „Ako je određen istražni zatvor i ako se okrivljenik nalazi u istražnom zatvoru, onda je prisutnost okrivljenika osigurana. Ta najstroža mjera može biti zamijenjena mjerom opreza za koju moraju postojati zakonom predviđeni uvjeti za istražni zatvor. Mjera opreza ima za posljedicu zabranu napuštanja područja RH. Pritom bi, radi isključenja mogućnosti bijega nakon pravomoćnosti presude, trebalo promijeniti odredbu koja određuje njeno trajanje do izvršnosti presude na način da se odredi da ta mjera opreza traje do upućivanja na izdržavanje kazne zatvora“.¹⁰⁰ „No kada ne postoje zakonom strogo predviđeni uvjeti za određivanje istražnog zatvora, tada postojeći normativni okvir nema rješenje situacije u kojoj okrivljenik protiv kojega se vodi kazneni postupak ili koji je nepravomoćno osuđen na kaznu zatvora manju od pet godina ne smije napustiti područje RH. S druge strane, protiv pravomoćno osuđenog okrivljenika na kaznu zatvora manju od pet godina sada ne može biti određen istražni zatvor pa samim time niti mjera opreza“.¹⁰¹

8.2. Problemi iz prakse koje je uočio VSRH

Na samom kraju odgovora VSRH ističe dva problema koji se javljaju u praksi. Prvi problem je mogućnost bijega okrivljenika u razdoblju između donošenja i objave presude. Taj se problem može riješiti propisivanjem obveznog istražnog zatvora nakon zaključenja rasprave, no takvo bi rješenje otvorilo niz poteškoća, od kojih je najvažnija usklađenost s Europskom konvencijom za zaštitu ljudskih prava i temeljnim slobodama¹⁰² te pravom EU. Ovo rješenje mora biti pažljivo razmotreno kako bi se

⁹⁹ Odgovor Vrhovnog suda Republike Hrvatske na pismo ministra pravosuđa i uprave dr.sc. I. M. u svezi normativnog okvira kaznenog postupka, broj: Su-11-34/2021-2, 29. travnja 2021.

¹⁰⁰ Ibid.

¹⁰¹ Ibid.

¹⁰² Konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, MU 18/97, 6/99, 14/02, 13/03, 9/05, 1/06, 2/10, 13/17.

izbjeglo kršenje prava na slobodu i poštivanje propisa o proporcionalnosti, koji nalažu da se istražni zatvor koristi samo u krajnje nužnim situacijama.¹⁰³

Drugi problem odnosi se na mogućnost bijega okrivljenika nakon donošenja presude kojom je osuđen na kaznu zatvora manju od pet godina. Razmatraju se sljedeća rješenja: a) Dopuna postojećih mjera opreza uvođenjem zabrane napuštanja područja RH bez odobrenja suda. Ova mjera bi se izricala kod svake osude na kaznu zatvora manju od pet godina, što bi smanjilo rizik od bijega; b) Mjera zabrane napuštanja područja RH kao mjera sui generis, koja bi se također primjenjivala kod svake osude na kaznu zatvora manju od pet godina. Ova mjera imala bi poseban status i bila bi primjenjiva u specifičnim slučajevima; c) Snižavanje donje granice kazne zatvora kao razloga za obvezni istražni zatvor sa sadašnjih pet godina na jednu, dvije ili tri godine. Time bi se obvezni istražni zatvor mogao primjenjivati i kod manjih kazni, čime bi se dodatno osigurala prisutnost okrivljenika; d) Snižavanje donje granice za izricanje obveznog istražnog zatvora, također sa pet godina na jednu, dvije ili tri godine, uz mogućnost zamjene tog istražnog zatvora jamstvom ili zabranom napuštanja RH bez odobrenja suda kada je kazna manja od pet godina. Ova opcija bi omogućila fleksibilniji pristup i smanjenje rizika od bijega bez nužne primjene istražnog zatvora u svakom slučaju. Svako od ovih rješenja treba pažljivo razmotriti s obzirom na proporcionalnost i usklađenost s ljudskim pravima.¹⁰⁴

Bez obzira na to koje će rješenje zakonodavac odabrati, prilikom propisivanja mjera koje ograničavaju slobodu kretanja, a ne predstavljaju lišenje slobode, važno je osigurati usklađenost s relevantnim međunarodnim i europskim propisima. To uključuje: a) Čl. 2. Protokola 4. uz Europsku konvenciju o zaštiti ljudskih prava i temeljnih sloboda, koji jamči pravo na slobodno kretanje unutar teritorija svake države i pravo na napuštanje bilo koje zemlje, uključujući vlastitu¹⁰⁵; b) Čl. 21. Ugovora o funkcioniranju Europske unije, koji propisuje pravo građana Unije na slobodno kretanje i boravak unutar teritorija država članica¹⁰⁶; c) Čl. 45. Povelje o temeljnim pravima Europske unije, koji potvrđuje pravo na slobodu kretanja i boravka građana Unije¹⁰⁷; d) Direktivu 2004/38/EZ o pravu građana Unije i njihovih obitelji na slobodno kretanje

¹⁰³ Ibid.

¹⁰⁴ Ibid.

¹⁰⁵ Konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, MU 18/97, 6/99, 14/02, 13/03, 9/05, 1/06, 2/10, 13/17.

¹⁰⁶ Ugovor o funkcioniranju Europske unije, C:2016:202:TOC.

¹⁰⁷ Povelja Europske unije o temeljnim pravima, 12016P/TXT.

i boravak unutar država članica. Prilikom propisivanja mjera poput zabrane napuštanja zemlje, zakonodavac mora osigurati da su one opravdane, proporcionalne i nužne, te da ne krše temeljna prava građana prema tim dokumentima¹⁰⁸.¹⁰⁹

9. Zaključak

Nakon provedenog istraživanja, neupitno je da činjenica da osoba ima dvojno državljanstvo predstavlja opasnost od bijega te da se na temelju toga može odrediti istražni zatvor na osnovu čl. 123., st. 1. ZKP-a. Kroz detaljnu analizu sudskih odluka, jasno se vidi da hrvatski sudovi često uzimaju u obzir dvojno državljanstvo kao bitan faktor prilikom odlučivanja o istražnom zatvoru. Posebno se ističe činjenica da osobe s dvojnim državljanstvom često imaju povećan rizik bijega, s obzirom na to da imaju alternativno državljanstvo, što im olakšava izbjegavanje pravosudnih procesa u Hrvatskoj.

Jedan od glavnih zaključaka ovog rada je da dvojno državljanstvo može znatno otežati provedbu kaznenih postupaka, ali istovremeno ne može biti jedini razlog za produljenje istražnog zatvora ili izricanje ostalih mjera. Naime, sudovi moraju pažljivo procijeniti sve okolnosti, uključujući imovinsko stanje, osobne i obiteljske prilike okrivljenika, te težinu počinjenog kaznenog djela. Kroz analizu konkretnih slučajeva, primijećeno je da sudovi nastoje pronaći balans između zaštite društva od potencijalnih bjegunaca i prava okrivljenika na slobodu do donošenja pravomoćne presude. Te jedan od preporučenih pravaca razvoja u budućnosti je daljnje usklađivanje zakonodavstva i sudske prakse s europskim standardima, te razmatranje specifičnih mjera koje bi mogle efikasnije riješiti problematiku dvojnog državljanstva u kaznenim postupcima.

Na kraju, važan aspekt je i međunarodna suradnja, koja mora biti dodatno osnažena kako bi se učinkovito rješavali slučajevi koji uključuju osobe s dvojnim državljanstvom. Bez odgovarajuće suradnje među državama, postoji rizik da će počinitelji kaznenih djela ostati izvan dosega pravde, što bi dodatno potkopalo povjerenje u pravosudni sustav.

¹⁰⁸ Direktiva 2004/38/EZ Europskog parlamenta, od 29. travnja 2004.

¹⁰⁹ Odgovor Vrhovnog suda Republike Hrvatske na pismo ministra pravosuđa i uprave dr.sc. I. M. u svezi normativnog okvira kaznenog postupka, broj: Su-11-34/2021-2, 29. travnja 2021.

9.1. Zaključak izveden iz analize sudske prakse

Analizirajući iznesenu sudsku praksu VSRH u vezi s istražnim zatvorom, može se zaključiti da sud redovno uvažava posebno određene okolnosti koje ukazuju na opasnost od bijega kao opravdanje za produljenje istražnog zatvora. Ključne okolnosti koje sud smatra relevantnima uključuju imovinsko stanje, osobne i obiteljske prilike okrivljenika težinu počinjenog kaznenog djela te posjedovanje dvojnog državljanstva. VSRH zaključuje da višestruko državljanstvo optuženiku omogućava lakši pristup stranim državama i time povećava mogućnost bijega, što posebno vrijedi kada je optuženikova obitelj ili imovina smještena u inozemstvu. Takve obiteljske i ekonomske veze s drugom državom dodatno učvršćuju mogućnost optuženikova boravka izvan Hrvatske i umanjuju efikasnost mjera kontrole unutar RH. Iz predloženih primjera proizlazi zaključak da VSRH konzistentno uvažava kombinaciju svih relevantnih okolnosti kako bi opravdao, u analiziranim slučajevima, produljenje istražnog zatvora zbog opasnosti od bijega.¹¹⁰

9.2. Mogućnosti poboljšanja trenutnog uređenja

Kao što je na početku navedeno, prvi korak pri rješavanju ovog problema je jačanje međunarodne suradnje. RH bi mogla inicirati i sklopiti bilateralne sporazume sa zemljama u kojima je dvojno državljanstvo uobičajeno. Ovi sporazumi bi trebali uključivati posebne odredbe koje omogućavaju efikasniju ekstradiciju i razmjenu informacija između država. Dok na regionalnoj i globalnoj razini, moglo bi se raditi na uspostavljanju multilateralnih sporazuma u okviru organizacija kao što su EU ili Vijeće Europe, koje bi omogućile bržu i učinkovitiju suradnju u slučajevima koji uključuju dvojno državljanstvo. Te u konačnici, problem bi se mogao riješiti poboljšanjem suradnje u izvršenju kazni, odnosno razmatranje mogućnosti za suradnju u izvršenju kazni u matičnim državama okrivljenika s dvojnim državljanstvom, kako bi se osigurala pravda čak i kad izručenje nije moguće.

Kao drugo rješenje, predlažem uvođenje u zakonodavstvo nekih ideja iznesenih od strane VSRH. Prvenstveno u pogledu problema mogućnost bijega okrivljenika u razdoblju između donošenja i objave presude. Ovaj problem mogao bi se riješiti uvođenjem obveznog istražnog zatvora nakon završetka rasprave, no takva bi mjera mogla izazvati brojne poteškoće, od kojih je najvažnija usklađenost s Europskom

¹¹⁰ V. § 7.1. Sudska praksa u pogledu istražnog zatvora.

konvencijom za zaštitu ljudskih prava i temeljnim slobodama, kao i s pravom EU. Ova opcija zahtijeva pažljivo razmatranje kako bi se izbjeglo kršenje prava na slobodu i osiguralo poštivanje načela proporcionalnosti, prema kojem istražni zatvor smije biti primijenjen samo u nužnim slučajevima. ¹¹¹

Za mogućnost bijega okrivljenika nakon donošenja presude kojom je osuđen na kaznu zatvora manju od pet godina, predložen je niz mogućih rješenja koji bi, također, mogli biti prihvaćeni: a) Dopuna postojećih mjera opreza uvođenjem zabrane napuštanja teritorija RH bez odobrenja suda, ova mjera bila bi primjenjivana u slučaju svake osude na kaznu zatvora kraću od pet godina, čime bi se smanjio rizik od bijega; b) Mjera zabrane napuštanja teritorija RH kao mjera sui generis, koja bi se primjenjivala u slučaju svake osude na kaznu zatvora kraću od pet godina; c) Snižavanje donje granice kazne zatvora kao razloga za obvezni istražni zatvor sa sadašnjih pet godina na jednu, dvije ili tri godine, ovim bi se omogućilo primjenjivanje obveznog istražnog zatvora i u slučajevima manjih kazni, čime bi se dodatno osigurala prisutnost okrivljenika; d) Snižavanje donje granice za izricanje obveznog istražnog zatvora, sa sadašnjih pet godina na jednu, dvije ili tri godine, uz mogućnost zamjene istražnog zatvora jamstvom ili zabranom napuštanja RH bez odobrenja suda kada je kazna manja od pet godina, ova opcija omogućila bi fleksibilniji pristup i smanjenje rizika od bijega, bez nužnosti primjene istražnog zatvora u svakom pojedinačnom slučaju. ¹¹²

Svako od ovih rješenja treba pažljivo razmotriti u svjetlu načela proporcionalnosti i usklađenosti s ljudskim pravima. Neovisno o tome koje rješenje zakonodavac odabere, prilikom propisivanja mjera koje ograničavaju slobodu kretanja, a koje ne predstavljaju lišenje slobode, ključno je osigurati usklađenost s relevantnim međunarodnim i europskim propisima.

¹¹¹ Ibid.

¹¹² Ibid.

10. Popis literature

Članci i radovi:

- 1) Bonačić M., Međunarodni rezidualni mehanizam za kaznene sudove: funkcije i odnos s hrvatskim pravosuđem, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, vol. 64, br. 5-6, 2014.
- 2) Puljko Vjekoslav „Državljanstvo i vojna obveza“ Pravni vjesnik, 25 (1), (2009).
- 3) Marija Knežević, Dvojno državljanstvo u Republici Hrvatskoj, diplomski rad, 2022.
- 4) Grubiša Damir, „Lisabonski ugovor i europsko građanstvo.“ Politička misao 47, br. 4 (2010).
- 5) Marković Milan i Aleksandra Vukašinić. „Europsko državljanstvo: razvoj, utjecaj i izazovi.“ Hrvatska i komparativna javna uprava 16, br. 3 (2016).
- 6) Ravlić, Slaven. „Nacionalne manjine i dvojno državljanstvo.“ Forum za sigurnosne studije 1, br. 1 (2017).
- 7) Primorac Damir, Maja Buhovac i Marko Pilić. "Teorijski i praktični aspekti pravosudne suradnje Hrvatske i Bosne i Hercegovine u postupcima izručenja vlastitih državljana." Godišnjak Akademije pravnih znanosti Hrvatske XI., br. 1 (2020).
- 8) I. Martinović, M. Bonačić: Jamstvo kao zamjena za istražni zatvor: otvorena pitanja, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu (Zagreb), vol. 22, broj 2/2015.
- 9) M. Pleić, T. Budimlić: Mjere opreza u kaznenom postupku – prijepori oko samostalne opstojnosti i trajanja te druga otvorena pitanja, Hrvatski ljetopis za kaznene znanosti i praksu (Zagreb), vol. 28, broj 2/2021.
- 10) V. Turudić, I., Pavelin, T., Obligatorni istražni zatvor prema VIII. noveli Zakona o kaznenom postupku i sudskoj praksi, Novi informator, br. 6652, 9. 11. 2020.
- 11) Lidija Horvat, Višnja Drenški Lasan, Istražni zatvor, stručni članak, 15. listopada 2009.

Knjige:

- 1) Krapac, D., Kazнено procesno pravo, Prva knjiga: Institucije, Narodne Novine, Zagreb, 2015.
- 2) Pezo, Vladimir (gl. ur.) et. al, Pravni leksikon, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, Zagreb, 2007.

Sudska praksa:

- 1) Odluka Vrhovnog suda Republike Hrvatske, broj: SU-II-34/2021-2, 29. travnja 2021.
- 2) Rješenje Vrhovnog suda Republike Hrvatske, broj: II Kž 413/06-3, 29. svibnja 2006.
- 3) Odluka Županijskog suda u Bjelovaru, Kž 351/2023-4, 26.10.2023.
- 4) Odluka Županijskog suda u Slavonskom Brodu, Kž 40/2020-5, 12.05.2020.
- 5) Presuda Županijskog suda u Osijeku, broj K-Us-10/2016-189, 6. lipnja 2018.
- 6) Presuda Vrhovnog suda Republike Hrvatske, broj: I Kž-Us 24/2019-37, 3. ožujka 2021.
- 7) Odluka Ustavnog suda Republike Hrvatske, broj: U-III-2088/2021, broj: 16. studenoga 2021.
- 8) Odluka Europskog suda za ljudska prava, broj: 21714/22, Z. M 1, Z. M. 2 i M. P. protiv Hrvatske, 29. kolovoza 2024.
- 9) Rješenje Vrhovnog suda Republike Hrvatske, broj: II Kž-408/1996-3, 8. listopada 1996.
- 10) Rješenje Vrhovnog suda Republike Hrvatske, broj: II Kž 27/2018-4, 26. siječnja 2018.
- 11) Rješenje Vrhovnog suda Republike Hrvatske, broj: II Kž-423/2022-5, 25. listopada 2022.
- 12) Rješenje Vrhovnog suda Republike Hrvatske, broj: II Kž-177/2023-5, 27. travnja 2023.

- 13) Rješenje Vrhovnog suda Republike Hrvatske, broj: II Kž-433/2023-5, 18. listopada 2023.
- 14) Rješenje Vrhovnog suda Republike Hrvatske, broj: II Kž-Us-40/2023-5, 29. kolovoza 2023.
- 15) Odgovor Vrhovnog suda Republike Hrvatske na pismo ministra pravosuđa i uprave dr.sc. I. M. u svezi normativnog okvira kaznenog postupka, broj: Su-11-34/2021-2, 29. travnja 2021.
- 16) Rješenje Vrhovnog suda Republike Hrvatske, broj: II Kž-Us-2/2023-5, 1. veljače 2023.
- 17) Rješenje Vrhovnog suda Republike Hrvatske, broj: II Kž-21/2021-5, 11. veljače 2021.

Pravni propisi:

- 1) Kazneni zakon, Narodne Novine, br. 110/1997, 27/1998, 50/2000, 129/2000, 51/2001, 111/2003, 190/2003, 105/2004, 71/2006, 110/2007, 152/2008, 57/2011, 77/2011).
- 2) Kazneni zakon, Narodne Novine, br. 125/2011, 144/2012, 56/2015, 61/2015, 101/2017, 118/2018, 126/2019, 84/2021).
- 3) Ustav Republike Hrvatske, Narodne Novine, br. 56/1990, 135/1997, 08/1998, 113/2000, 124/2000, 28/2001, 41/2001, 55/2001, 76/2010, 85/2010, 05/2014.
- 4) Zakon o hrvatskom državljanstvu, Narodne Novine 53/91, 70/91, 28/92, 113/93, 4/94, 130/11, 110/15, 102/19, 138/21.
- 5) Ugovor o izručenju između Republike Hrvatske i Bosne i Hercegovine, 126/2019, 130/2020, 21/2022, 60/2022.
- 6) Konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, MU 18/97, 6/99, 14/02, 13/03, 9/05, 1/06, 2/10, 13/17.
- 7) Ugovor o funkcioniranju Europske unije, C:2016:202:TOC.
- 8) Povelja Europske unije o temeljnim pravima, 12016P/TXT.
- 9) Direktiva 2004/38/EZ Europskog parlamenta, od 29. travnja 2004.

On line izvori:

- 1) HRT Vijesti, <https://vijesti.hrt.hr/hrvatska/z-m-osuden-na-sesti-i-pol-godina-693182>, 12.9.2024.
- 2) Večernji list, <https://www.vecernji.hr/vijesti/slucuj-m-bjegovi-uhiceni-suci-ogromni-troskovi-1727678>, 12.9.2024.
- 3) Ius Info, <https://www.iusinfo.hr/aktualno/dnevne-novosti/m-pred-sudom-bih-obrana-i-tuzitelj-protiv-izrucenja-46882>, 12.9.2024.
- 4) Tjeralice, <https://policija.gov.hr/tjeralice/> 121, 12.9.2024.
- 5) Dnevnik.hr, <https://dnevnik.hr/vijesti/hrvatska/jesu-li-m-povrijedjena-ljudska-prava-europski-sud-objavljuje-odluku-o-tuzbi-protiv-hrvatske---866043.html>, 12.9.2024.
- 6) Index hr, <https://www.index.hr/vijesti/clanak/europski-sud-za-ljudska-prava-odbio-m/2594230.aspx>, 12.9.2024.
- 7) Večernji list, <https://www.vecernji.hr/vijesti/visoki-kazneni-sud-potvrdio-odluku-da-se-m-sudi-u-odsutnosti-1633419>, 12.9.2024.
- 8) Tportal, <https://www.tportal.hr/crna-kronika/clanak/odgodeno-rociste-na-sudenju-za-aferu-d-2-20231120>, 11.11.2024.